

Ptolemais – w poszukiwaniu zatrzymanego czasu

Ptolemais (Tolmeita) jest dużym śródziemnomorskim miastem położonym w Cyrenajce (Libia), w regionie z pozoru oddalonym od głównych ośrodków kultury antycznej, ale niezwykle atrakcyjnym gospodarczo ze względu na korzystne warunki naturalne. Chociaż w tej części basenu Morza Śródziemnego afrykańskie pustynie dochodzą niemal do morza, to jednak kilka pasm wzgórz nieoczekiwanie spiętrzonych wzdłuż wybrzeża sprawiło, że powstała bajeczna kraina ogrodów, o klimacie sprzyjającym uprawie zbóż, oliwki, winnej latorośli czy też hodowli koni. Nic dziwnego zatem, że wypatrzył ją grecki bóg Apollo, którego wyrocznia w Delfach skierowała w ten region już w VII w. p.n.e. kolonistów z wyspy Thery. Co prawda Grecy z pewnym niedowierzaniem słuchali słów boga, przekonani raczej o pustynnych, mało gościnnych libijskich wybrzeżach, ale Apollo wiedział lepiej i jego upór doprowadził do powstania Cyreny, miasta, które dało nazwę całej krainie i szybko stało się jednym z najważniejszych i powszechnie znanych ośrodków kultury greckiej w okresie archaicznym.

Zrozumiałe zatem jest, że tak wiele miejsca poświęcił Cyrenie w swoich Dziejach Herodot, szczegółowo opisując także miejscowe plemiona libijskie, z którymi Grecy musieli utożyc sobie nie zawsze pokojowe stosunki. Na sławę i bogactwo Cyrenajki wpłynęło także odkrycie leczniczych i kulinarnych właściwości dziko rosnącej rośliny (*silphion*), eksportowanej do całego świata greckiego, a zwycięskie zaprzęgi królów Cyreny w panhelleńskich igrzyskach i budowa skarbcza miasta w Delfach stały się symbolem zamożności i znaczenia Cyrenajki.

Apollo nie musiał już zachęcać Greków do osiedlania się w tej krainie, przyciągającej coraz to nowych osadników, i już w VI w. p.n.e. możliwe stało się założenie kolejnych miast w zachodniej Cyrenajce, chociaż nie bez wpływu walk politycznych w samej Cyrenie. W ten sposób powstała Barke, rolnicze miasto położone między pasmami wzgórz. Podobnie jak Cyrena położona także w głębi lądu, potrzebowało ono portu morskiego dla eksportu swoich towarów. Prosta linia brzegowa w tej części Cyrenajki i obecność silnych prądów morskich nie dawały dużego wyboru, dlatego szybko zdecydowano się na jedną z nielicznych naturalnych zatok, ostoię przylądkiem i wysepką. Jak się okazało, to miejsce było atrakcyjne nie tylko jako port, ale nadawało się także bardzo dobrze do założenia w przyszłości dużego miasta. I to właśnie

Ptolemais – in search of halted time

Ptolemais (modern-day Tolmeita) is a large Mediterranean city in Cyrenaica (Libya), a region seemingly distant from the main centres of ancient culture, but very attractive economically owing to its favourable natural environment. In this part of the Mediterranean the African deserts almost reach the sea, but here a few belts of hills unexpectedly line up along the coast sheltering a fabulous land of gardens with a favourable climate for cultivating grain, olives and grapes, as well as for horse husbandry. It is therefore no wonder that the location attracted the attention of the Greek god Apollo, whose oracle at Delphi directed colonists from the island of Thera to this region already in the 7th century B.C.

The Greeks listened to the god's words with a dose of disbelief, convinced that the Libyan shores were nothing but inhospitable desert, but Apollo knew better. The fruit of his persistence was the founding of Cyrene, a city that lent its name to the entire region and quickly became one of the most prominent and renowned centres of Hellenic culture in the Archaic period.

It is therefore no surprise that Herodotus devoted a lengthy account to Cyrene in the *Historiai*. His work also included detailed descriptions of native Libyan tribes, with which the Greeks had to maintain not always peaceful relations. Critical to the fame and fortune of Cyrenaica was the discovery of medical and culinary properties of a wildy growing plant (*silphion*) exported throughout the Greek world, while the victorious chariots of the kings of Cyrene in Panhellenic Games and the city's treasury built in Delphi came to symbolise the prosperity and importance of Cyrenaica.

Apollo no longer had to convince the Greeks to settle in this land, which continued to attract new settlers and already in the 6th century B.C. it was possible to establish more cities in western Cyrenaica, though this did not occur without the influence of political conflicts in Cyrene. Such was the founding of Barke, an agricultural town nestled between the ranges of hills. Like Cyrene, it was located inland and needed a seaport to cater to the export of its produce. In this part of Cyrenaica the straight coastline with strong sea currents did not offer many possibilities as far as port location was concerned, so one of the few natural bays sheltered by a cape and an island was quickly selected. As it turned out, the spot was attractive not only for a harbour, but it was also well suited for the future establishment of a large city.

Prof. Tomasz Mikocki (drugi od lewej) pomysłodawca i inicjator polskich wykopaliś w Ptolemais stoi w gronie współpracowników: dr George'a Yacoub, prof. Witolda Dobrowolskiego i Szymona Lenarczyka (kolejno od prawej).

Prof. Tomasz Mikocki (second from the left), the originator and initiator of the Polish excavations in Ptolemais, in the company of colleagues – from the right: Dr. George Yacoub, Prof. Witold Dobrowolski, and Szymon Lenarczyk.

Siedziba Duxa, późnoantycznego dowódcy wojskowego. // The Headquarters of the Dux, a Late Roman military commander.

„Wędrujący kamień” – masywny kapitel koryncki. // “Wandering Stone” - a massive Corinthian capital.

Widok z lotu ptaka na Plac Cystern. // An aerial view of the Square of Cisterns.

Podziemia Placu Cystern. // The subterranean Square of Cisterns.

Fort wojsk włoskich stacjonujących w Ptolemais na początku XX w. // A fort of Italian troops that were stationed in Ptolemais in the early 20th century.

Widok na polskie wykopaliska i dżebel. // A view of Polish excavations and the gebel.

Dom sąsiadujący z rezydencją Leukaktiosa. // A house adjoining the residence of Leukaktios.

„Skarb z Ptolemais”. // “The Hoard of Ptolemais”.

Badania w podziemiach Placu Cystern. // Work beneath the Square of the Cisterns.

Pomiary cystern. // Measuring the cisterns.

Fatma al Harun. // Fatma al Harun.

Senior rodu - Ibrahim al Zahawi. // The head of a family - Ibrahim al Zahawi.

Ciekawski z zawsze oświetlonego domu.
// Curious eyes from a perpetually illuminated house.

Husan Akili przy herbacie. // Husan Akili drinking tea.

